

V. DUSZPASTERSTWO LITURGICZNE

Ks. Andrzej Kołek

Duszpasterstwo ministrantów w katowickiej katedrze Chrystusa Króla

Trudno wyobrazić sobie zgromadzenie liturgiczne bez posługi ministrantów. Ta specyficzna grupa nie tylko dodaje uroku niedzielnej Eucharystii. W numerze 29 *Konstytucji o liturgii świętej* czytamy: „Ministranci, lektorzy (...) również spełniają prawdziwą funkcję liturgiczną. Niech więc wykonują swój urząd z tak szczerą pobożnością i dokładnością, jak to przystoi wzniosłej posłudze i odpowiada słusznym wymaganiom Ludu Bożego”. Nic więc dziwnego, że dalsza część Dokumentu poleca: „Należy więc starannie wychować te osoby w duchu liturgii oraz przygotować do odpowiedniego i zgodnego z przepisami wykonywania przypadających każdemu czynności”.

Niniejszy artykuł stanowi próbę podzielenia się doświadczeniami związanymi z duszpasterstwem ministrantów w katowickiej parafii Chrystusa Króla, ze szczególnym uwzględnieniem propozycji wychowawczych¹.

1. Charakterystyka wspólnoty

Wspólnotę ministrantów tworzą chłopcy w wieku od 9 do 20 lat. Podzieleni są, ze względów organizacyjnych, na 4 grupy wiekowe: aspirantów, kandydatów (pierwszy rok formacji ministranckiej), ministrantów młodszych (grupa obejmuje 4-5 lat formacji ministranckiej) i ministrantów starszych. Nabór do grupy przeprowadzany jest bezpośrednio po uroczystości pierwszej Komunii. Decyzja chłopców zostaje wsparta decyzją rodziców zapoznanych z działalnością i celem wspólnoty podczas katechezy dorosłych. Pomocą w wyjaśnieniu istoty służby i obowiązków ministranckich służy film krótkometrażowy nakręcony przez Telewizję Katowice we wrześniu 2002 r. przy udziale ministrantów katedry. Sporadycznie do grupy wstępują także starsi chłopcy, na zasadzie propozycji koleżeńskiej lub zaproszenia z okazji przygotowania do bierzmowania.

Szczególną posługę we wspólnocie wypełniają animatorzy. Są oni uczniami szkół średnich, legitymują się kilkuletnim stażem ministranckim, ukończyli kurs animatorów organizowany przez diecezjalne duszpasterstwo ministrantów oraz systematycznie doskonalą swoje kwalifikacje w ramach tzw. kursów wspomagających. Animatorzy stoją na czele grup formacyjnych, prowadzą Kręgi liturgiczne, dokumentację wspólnoty i przygotowują dodatkowe zajęcia integracyjne. Liczebność wspólnoty ministranckiej waha się od 40-50 uczestników.

¹ Posłudze ministrantów w katedrze Chrystusa Króla poświęcono jedno opracowanie: I. Kuźnia, *Wspólnota ministrancka jako czynnik wspomagający religijne wychowanie chłopca. Studium na przykładzie parafii katedralnej Chrystusa Króla w Katowicach*, Katowice 2003 [mps]. W przygotowaniu jest także praca magisterska.

2. Posługa liturgiczna

Ministranci podejmują swą posługę w kościele parafialnym, który jednocześnie jest świątynią katedralną. Fakt ten wymaga od nich intensywniejszego zaangażowania w przygotowanie liturgii. Ministranci wchodzi razem z alumnami seminarium duchownego w skład asysty podczas liturgii celebrowanej przez biskupa. Wypracowania domaga się nie tylko technika służby, ale przede wszystkim wewnętrzne uczestnictwo w Eucharystii.

Chłopcy służą podczas wszystkich Mszy sprawowanych w niedziele i w tygodniu. Każdy z nich wybiera dwa dogodnie dla siebie terminy służby tygodniowej. Posługa w niedziele zmienia się rotacyjnie. Nad weryfikacją planu czuwa sekretarz grupy.

Określone posługi wypełniają ministranci w stopniu odpowiadającym stażowi w służbie ołtarza. Przykładowo, kandydaci posługują jedynie podczas Mszy w tygodniu, nie dotyczą jednak naczyń liturgicznych. Większość posług w niedziele przejmują młodsi ministranci. Niedzielną służbę do darów ofiarnych i kadzidła zarezerwowana jest starszym ministrantom. Posługę do świec sprawują ministranci światła i choralisci. W Liturgię słowa włączają się aktywnie tylko ci chłopcy, którzy zostali ustanowieni ministrantami słowa Bożego. Praktyka stopniowego wtajemniczania chroni przed spowszednieniem posługi, stwarza także impuls do dalszej formacji.

Szczególnie głęboko przeżywana jest uroczystość patronalna służby ołtarza. Przypada ona w niedzielę po wspomnieniu św. Tarsycjusza, czczonego w archidiecezji katowickiej jako patron ministrantów. Podczas Mszy św. rodzinnej (sprawowanej w katedrze o 10,30) kandydaci otrzymują strój liturgiczny, a młodsi i starsi ministranci składają bądź odnawiają przyrzeczenia ministranckie. W procesji z darami zostają złożone teksty przyrzeczeń, podpisane podczas dnia skupienia przygotowującego do uroczystości. Teksty te oprócz zobowiązania do gorliwej służby, pracy nad charakterem i dawania świadectwa zawierają także przyrzeczenie rocznej abstynencji od palenia tytoniu i spożywania napojów alkoholowych. Pomocą w wytrwaniu służy systematycznie przeżywany sakrament pokuty i pojednania. Starsi ministranci starają się podejmować pracę nad sobą z pomocą stałego spowiednika.

Do obowiązków ministranckich należy także służba podczas Nieszporów i nabożeństw związanych z rokiem liturgicznym. Przy podejmowaniu posługi należy wystrzegać się wszelkiej konkurencyjności, „zdobywania punktów”. Dlatego zasadna wydaje się rozmowa wyjaśniająca wartość uczestnictwa w nabożeństwach.

Przed swoistą „desakralizacją liturgiczną” strzeże także indywidualna modlitwa. Stąd podtrzymywany jest zwyczaj dłuższej, indywidualnej modlitwy dziękczynnej po zakończeniu Eucharystii. Forma tej modlitwy pozostawiona jest uczestnikowi.

Znakiem wypełnianej posługi jest strój liturgiczny. Kandydaci i ministranci młodsi używają tradycyjnego stroju przyjętego w archidiecezji katowickiej. Strój ten składa się z sutanny w kolorze dnia liturgicznego (kolor biały zastępowany jest sutanną w kolorze czerwonym), zawiązywanej komży – a w przypadku ministrantów także pełerynki w kolorze sutanny. Ministranci starsi używają alb. Dbałość o strój liturgiczny przejmują ministranci i rodzice.

3. Systematyczna formacja

Kluczową rolę w przygotowaniu do świadomego wypełniania posługi liturgicznej spełniają cotygodniowe spotkania formacyjne. Są one niezbędne w każdej grupie wiekowej. Spotkania aspirantów, kandydatów i ministrantów młodszych odbywają się w sobotnie przedpołudnia. Pierwszą częścią jest apel tygodnia poprzedzony modlitwą. W ramach apelu opiekun wspólnoty omawia obecność ministrantów na planowych Mszach świętych. Następnie zostają podane ogłoszenia tygodniowe oraz szczegółowe wskazania dotyczące posługi. Druga część spotkania odbywa się w grupach wiekowych. Tej części spotkania przewodniczy odpowiednio przygotowany animator. Kandydaci poznają podstawy liturgii. Szczególny nacisk położony zostaje na rozumienie tekstów mszalnych, umiejętność przeżywania liturgii, modlitwę. W ramach tej grupy animatorzy prowadzą sporo ćwiczeń doskonalących sposób wypełniania funkcji liturgicznych.

Ministranci młodszy realizowali do niedawna tematykę proponowaną w materiałach formacyjnych dla ministrantów archidiecezji katowickiej, obejmującą kilka stopni wtajemniczenia: choralisty, ministranta światła, księgi i krzyża oraz ministranta ołtarza². W bieżącym roku szkolnym zostaje wprowadzony tytułem eksperymentu nowy program formacyjny oparty na analizie symboli i znaków odkrywanych w świątyni. Każdy z tych znaków wyjaśniany jest w aspekcie historycznym, architektoniczno-artystycznym, biblijnym i egzystencjalnym. Stąd część spotkań wiąże się z przejściem do kościoła, co znacznie ułatwia recepcję treści. W ramach spotkań ważny jest element biblijny: zdanie korespondujące z tematem spotkania zostaje przez chłopców wyjaśnione w ramach lapidarnego kręgu biblijnego. Spotkanie kończy krótka modlitwa adoracyjna.

Ministranci starsi spotykają się w piątki wieczorem na cotygodniowym kręgu biblijno-liturgicznym. Spotkanie rozpoczyna modlitwa do Ducha Świętego. Rdzeniem jest rozważanie tekstów Liturgii słowa na najbliższą niedzielę. Dokonuje się ono na podstawie metody kręgu biblijnego³. Szczególne znaczenie przywiązuje się do szczerości i swobody wypowiedzi. Uczestnicy zostali przygotowani do takiej formy pracy z tekstem biblijnym przez udział w kilku spotkaniach doskonalących technikę komunikacji. Uzupełnieniem jest refleksja nad modlitwą dnia przypadającą w najbliższą niedzielę. Co cztery lata (taki jest cykl formacyjny omawianej grupy) spotkania koncentrują się wyłącznie wokół liturgii. W trakcie każdej jednostki analizowana jest szczegółowo liturgia mszalna ze szczególnym podkreśleniem modlitewnego udziału ministrantów. Prowadzone zajęcia nawiązują do wiadomości i doświadczeń wyniesionych ze spotkań młodszych ministrantów. Są jednak ich teologicznym pogłębieniem.

W dalszej części spotkania omawiane są bieżące wydarzenia, zwłaszcza związane z posługą ministrancką w katedrze. Ma także miejsce doskonalenie warsztatu lektor-

² Podręczniki zawierające wskazówki programowe wydawane były w diecezji katowickiej w latach 1983-1986 pod red. ks. T. Nowoka.

³ Por. R. Kamiński, *Biblia w życiu parafii i małych wspólnot religijnych*, w: *Biblia w nauce chrześcijańskiej*, red. J. Kudasiewicz, Lublin 1991, s. 155n.

skiego przez kilkuminutowe ćwiczenia fonetyczno-dykcyjne oraz dopracowywanie raz w miesiącu posług liturgicznych. Krąg kończymy adoracją Najświętszego Sakramentu w kościele lub komplecą z Liturgii Godzin.

Kilka razy w roku na Krąg zapraszani są goście. Wówczas tematyka odbiega od kursorycznej tematyki. Ministranci poznają szczególne charyzmaty zaproszonych, uczą się formułowania pytań. Niektóre spotkania, np. z wykładowcą liturgiki czy artystą – muzykiem przybierały formę warsztatów.

Specyficzną formą zajęć jest coroczny kurs ministranta słowa Bożego. Biorą w nim udział uczniowie klas drugich gimnazjów. Kurs obejmuje 6-8 spotkań, pomagających w wyrobieniu szacunku do Pisma Świętego a także nabrania praktycznej umiejętności czytania perykop mszalnych⁴. Kurs kończy się uroczystym wprowadzeniem w urząd ministranta słowa Bożego, wykonującego podczas liturgii posługę lektora.

4. Zajęcia integracyjne

Istotnym celem duszpasterstwa ministrantów jest umożliwienie młodym ludziom odkrycia i przeżycia wspólnoty. Oddziaływanie wspólnototwórcze dokonuje się przede wszystkim przez właściwie przeżywany udział w liturgii i aktywny udział w tygodniowych spotkaniach formacyjnych. Obok tych „zwyczajnych” środków grupa uczestniczy również w okazjonalnych zajęciach integracyjnych. Należą do nich letnie obozy ministranckie, turnieje sportowe i wspólnie planowane wycieczki. Pierwsza grupa środków obejmuje udział w dziesięciodniowym wyjeździe turystycznym z codzienną, starannie przygotowaną Mszą św., Liturgią Godzin, „dniem milczenia” i medytacją w odwiedzanych sanktuariach. Niebagatelne znaczenie w procesie integracji ma sumienne wypełnianie powierzonych zadań, w duchu służby dla wspólnoty. Przygotowanie obozu wymaga wysiłku każdego z uczestników, co wzmacnia więzi wewnątrzgrupowe.

Młodszy ministranci uczestniczą w wakacyjnych rekolekcjach ministranckich, organizowanych przez diecezjalne duszpasterstwo ministrantów, a w ostatnim roku przez samych młodszych ministrantów, we współpracy z rodzicami. Korzystają z domu letniskowego jednej z ministranckich rodzin. Rekolekcje oparte na wskazaniach programu diecezjalnego prowadzi alumn seminarium duchownego pochodzący z parafii⁵.

Pewną rolę integracyjną pełnią wspólne wycieczki. Ministranci mieli okazję zwiedzić stolicę, wyruszyć szlakiem zakonów Krakowa, poznać funkcjonowanie ośrodka telewizyjnego w Katowicach. Obok wycieczek organizowane są turnieje ministranckie. Inicjatywa pochodzi od samych chłopców.

⁴ Program kursu został opracowany w szeregu publikacji. Por. *Przygotowanie ministranta słowa Bożego*, red. T. Nowok, Katowice 1985 [mps biblioteka WTUŚ]; E. Mitek, *Lektor. Droga do liturgicznej posługi*, Wrocław 2000; E. Stencel, *Lektor i jego liturgiczna posługa*, Pelplin 1994.

⁵ Por. *Wakacyjne rekolekcje ministranckie*, red. T. Nowok, Katowice 1986.

Corocznie cała wspólnota ministrantów spotyka się wraz z rodzicami na opłatku. Dążeniem każdego ministranta jest złożenie życzeń wszystkim uczestnikom. Spotkanie kończy się okolicznościowym przyjęciem, przygotowanym przez animatorów.

Także urodziny ministranckie obchodzone są w świetlicy ministranckiej w atmosferze radości, nieraz przy skromnym poczęstunku. Stanowią dobrą okazję do wyrażenia znaków sympatii i uznania za wypełnianą posługę. W oczywisty sposób przyczyniają się do integracji grupy.

Specyficzną formą integracji jest różaniec rodzin ministranckich. Chętni chłopcy codziennie, w okresie Wielkiego Postu, gromadzą się w poszczególnych rodzinach ministranckich na wspólnym rozważaniu tajemnic różańcowych. Rodzinnemu nabożeństwu przewodniczy ministrant – gospodarz.

Przedstawione rozwiązania praktyczne nie wyczerpują oczywiście szerokiej możliwości animacji duszpasterstwa ministrantów. Mogą stanowić jedynie impuls do poszukiwania nowych dróg fascynowania młodych ludzi głębią i pięknem liturgii.

Z dokumentu II Polskiego Synodu Plenarnego
„Liturgia Kościoła po Soborze Watykańskim II”

55. W Polsce po Soborze Watykańskim II udało się dokonać syntezy tradycji i współczesnych propozycji liturgicznych. Duszpasterstwa służby liturgicznej, ruchy i wspólnoty religijne, zwłaszcza Ruch Światło – Życie, oparte swe programy na wtajemniczeniu w misteria roku liturgicznego. Przyczyniło się to do głębszego zrozumienia liturgii przez wiele osób świeckich. Odnowione zostały chłopięce grupy ministranckie, które kształtują pozytywne postawy i przyczyniają się do rozwoju powołań kapłańskich i zakonnych. Dobrze działają Kółka Różańcowe, rozmaite bractwa, grupy procesyjne. W niektórych wspólnotach powstały parafialne zespoły liturgiczne.